

13 maj 2011

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Angående remiss Ökad konkurrens på det uppdragsarkeologiska området (Ds 2011:6)

Länsmuseernas samarbetsråd har erhållit ovan rubricerade departementsskrivelse för remiss och får härmed lämna sina synpunkter.

Sammanfattning

Förslagen i den nu aktuella skrivelsen har som mål att öka antalet aktörer som utför arkeologiska undersökningar, skärpa likformighet i tillämpningen av lagen över hela landet samt skapa ett tydligare regelsystem genom att ta bort undantaget från LOU. Det underliggande målet som framförs på flera ställen i skrivelsen är att effektivisera verksamheten och sänka kostnaderna för företagen genom ökad konkurrens.

Kulturminneslagen har instiftats för att värna och ta tillvara kulturmiljöns samhälleliga värde. I kulturminneslagens portalparagraf sägs det att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö och att ansvaret för detta delas av alla. Den kunskap som utvinns ur fornlämningen, om den undersöks, är därför en kunskap som tillhör oss alla. Att utvinna denna kunskap är, som skrivelsen påpekar, basen för den arkeologiska uppdragsverksamheten. Det innebär att det system som reglerar denna verksamhet i enlighet med Kulturminneslagen måste säkerställa att verksamheten kan förse medborgarna med kvalitativ kunskap till ett för samhället och den enskilde företagaren rimligt pris.

Det finns tre intressenter i en arkeologisk undersökning: exploatören som primärt vill ha tillgång till marken för att kunna genomföra sitt arbetsföretag, den undersökande institutionen som vill utvinna så mycket kunskap som möjligt och samhället/medborgaren som vill ha en god kunskap till ett rimligt pris. I det hittillsvarande systemet har denna tredje part företräts av länsstyrelsen som haft att hitta en lämplig avvägning mellan kvalitet och kostnad, detta försvinner med föreliggande förslag.

Länsmuseernas samarbetsråd (LMSR) anser att det varit önskvärt att det nuvarande, förhållandevis nya, systemet först hade utvärderats grundligare innan ett nytt förslag lades. LMSR finner vidare att föreliggande skrivelse saknar tillräcklig konsekvensanalys över vad förslagen kommer att innebära i praktiken. Det framgår till exempel inte vilken hänsyn som

tagits till de analyser som en långa rad av utredningar kommit fram till sedan början av 1990-talet exv. betänkandet ”Uppdragsarkeologi i tiden” (SOU 2005:80), Riksdagens revisorers förslag angående arkeologi på uppdrag (2002/03:RR11) - där mycket av föreliggande förslag kritiserades. Skrivelsen förefaller heller inte tagit hänsyn till den utveckling som ägt rum i flera europeiska länder under det senaste decenniet, där system liknande det nu föreslagna sedan länge varit i drift med negativa konsekvenser för kvalitén på undersökningar och för spridning av kunskaper.

Ska någon annan än länsstyrelsen utse den som ska utföra en arkeologisk undersökning?

- LMSR ser stora brister i det föreslagna systemet. För att kunna fungera som en reglering av en konkurrensutsatt marknad där det finns en samhällelig önskan att uppnå en viss kvalitet krävs en mekanism som reglerar förhållandet mellan pris och kvalitet. Det liggande förslaget är asymmetriskt i det att det reglerar prisnivån men inte kvalitetsnivån.
- LMSR ser mycket positivt på strävan att strama upp och förtydliga länsstyrelsernas roll med målet att agera likformigt över hela landet. Länsstyrelserna saknar dock idag kvalitativa och kvantitativa resurser att systematiskt följa upp och utvärdera arkeologiska undersökningar. Det förefaller orealistiskt att de resurser som frigörs med förslaget skulle täcka både behovet av mer omfattande och tydliga beslut och en starkt ökad tillsynsverksamhet. Vi ser heller inte att det föreslagna systemet ger länsstyrelserna verktyg att garantera kunskap till en rimlig kostnad.
- LMSR anser att utföraren givetvis kommer i ett beroendeförhållande till företagaren då det är denne som är den betalande kunden.
- LMSR önskar att förslaget om att företagaren betalar länsstyrelsen för att beställa och vara uppdragsgivare åt arkeologiska undersökningar utreds närmare.
- Det borde vidare utredas om regelsystemet i LOU skulle kunna tillämpas för den arkeologiska undersökningsverksamheten även om någon annan än företagaren utser utförare.
- LMSR önskar en översyn och förbättring av befintligt system baserat på tydligare regler, likformighet nationellt, konkurrens på lika villkor samt certifiering av undersökande institutioner

Ett system med auktorisation eller certifiering?

- LMSR anser att en certifiering måste ske på organisationsnivå och omfatta organisationens administrativa och organisatoriska förmåga att hantera undersökningar av olika komplexitetsgrader. De kostnader detta skulle innebära kan finansieras genom

avgiftsbeläggning av certifieringen. Certifieringen måste följas upp och granskas så att en god kvalitet till en rimlig kostnad kan säkerställas.

Finns det behov av föreskrifter på det uppdragsarkeologiska området?

- LMSR instämmer i att det fortsatt kommer att finnas behov av att Riksantikvarieämbetet meddelar föreskrifter för tillämpningsfrågor, främst inom villkoren (kravspecifikationerna) och Länsstyrelsens tillsynsfunktion med syfte är att skapa en enhetlig praxis i hela landet.

Kommuner och landsting som utförare av arkeologiska undersökningar

- LMSR ser positivt på förslaget att uppdragsverksamheten skall få bedrivas på affärsmässiga grunder och att den inte skall begränsas till landstinget/kommunens område eller dess medlemmar.

Övriga kommentarer på skrivelsen

- LMSR anser att det är en brist i skrivelsen att inte frågan om tillgängliggörande av resultaten utretts. I förslaget system finns en risk att utvunnen kunskap mer behandlas som en konkurrensfördel än som en samhällelig tillgång.
- LMSR ser inte att förslaget system skulle medföra att fler fornlämningar bevaras då vi redan idag har tidiga kontakter med företagarna och då kostnaden för undersökningarna ligger på företagaren.
- LMSR vill framhålla risken att en alltför pressat kostnadsnivå gör att seriösa undersökare drar sig ur marknaden och att detta motverkar syftet att öka antalet aktörer samt försvårar en kunskapsuppbyggnad i samhällets tjänst. Detta kan exv. bli fallet för museerna då de har offentliga uppdrag att vårda och bevara kulturmiljö.

Inga Göransson
ordförande

Yvonne Hagberg
vice ordförande